

Химинець В. В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору досліджень Західного регіону НІСД*

Головка А. А.

*кандидат політичних наук
провідний науковий співробітник
сектору досліджень Західного регіону НІСД*

Синетар І.

*аспірант
Ужгородського національного університету*

Каміль Дзюкевіч

*аспірант
Ужгородського національного університету*

Khymynets Volodymyr

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Research Sector of the Western Region in Uzhhorod
National Institute for Strategic Studies*

Holovka Anatoliy

*candidate of political sciences, leading researcher
of the Research Sector of the Western Region in Uzhhorod
National Institute for Strategic Studies*

Synetar Ivan

*PhD student
Uzhhorod National University*

Kamil Dziukiewicz

*PhD student
Uzhhorod National University*

АДАПТАЦІЯ СТРАТЕГУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ ДО ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Стаття присвячена питанням удосконалення стратегування соціально-економічного розвитку регіонів та громад в умовах актуальних військово-політичних викликів, пов'язаних із повномасштабним вторгненням російської федерації. На прикладі західного регіону України виокремлено та охарактеризовано основні напрямки адаптації програм та стратегій регіонального, місцевого розвитку до умов економічних та гуманітарних наслідків бойових дій. Зокрема аргументовано необхідність оцінки поточного економічного потенціалу регіонів з врахуванням наслідків внутрішніх міграцій населення та результатів релокації підприємств, здійснення заходів щодо сприяння задіяння людського потенціалу внутрішньо переміщених осіб для розвитку регіональної економіки. Запропоновано заходи щодо нормативного закріплення відповідних положень в програмах та стратегіях регіонального, місцевого розвитку.

Ключові слова: стратегування, інклюзивність, регіональний та місцевий розвиток, внутрішньо переміщені особи, релоковані підприємства.

Вступ та постановка проблеми. Однією із умов забезпечення стійкості регіонів в умовах актуальних викликів (передусім спровокованих повномасштабним військовим вторгненням РФ) є гнучкість та збалансованість стратегування соціально-економічного розвитку. Наразі (станом на жовтень 2022 року), «війна на виснаження» вважається одним із найбільш імовірних сценаріїв розвитку активної фази російсько-української війни. Цей сценарій означає затягування бойових дій, що призведе до згорання економічної активності, погіршення очікувань інвесторів, прискорення відпливу капіталу (зокрема людського капіталу) за кордон, орієнтацію приватного сектору на комерційні ініціативи із швидкою фондовіддачею. До того ж зберігатиметься суттєвий рівень навантаження на місцеві бюджети та державні фонди.

В таких умовах від здатності владних установ на національному, регіональному рівнях адаптувати систему стратегування розвитку до актуальних викликів буде

залежати стабільність публічного управління та спроможність забезпечення соціально-економічного розвитку як окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і держави в цілому.

Зокрема, на сприяння досягненню таких цілей орієнтований Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (прийнятий в липні 2022 року) та деякі інші нормативно-правові акти. До того ж на регіональному рівні вже наявні ініціативи щодо використання інституційних передумов для забезпечення стійкості регіону в сучасних умовах – зокрема, в червні 2022 року, Львівською обласною радою з врахуванням нових змінних розвитку регіону був розроблений проєкт «Концепції соціально-економічної адаптації Львівщини до умов воєнного стану і стратегічних напрямів економічного відродження на післявоєнний період» [6]. Водночас у цьому контексті слід вказати на наявність низки

бар'єрів, що на практиці перешкоджають ефективній адаптації стратегічних пріоритетів розвитку регіонів викладених у програмах та стратегіях місцевого та регіонального розвитку до актуальних умов та викликів.

Серед таких перешкод відмітимо *брак актуальної інформації* як про основні показники соціально-економічного розвитку областей так і про соціальні настрої населення, передусім ВПО. Така інформація є цінною для врахування актуального трудових ресурсного потенціалу регіону в рамках прогнозування та стратегування соціально-економічного розвитку регіону. У цьому контексті відмітимо також і необхідність забезпечення *інклюзивності* управління (зокрема в частині стратегічного планування), якому притаманний низький рівень кооперації на регіональному та локальному рівні за участі основних зацікавлених сторін. У цьому контексті зокрема слід вказати на *несистемність* (навіть *ситуативність*) співпраці владних установ із експертною та науковою спільнотою, неадекватність фахового потенціалу в рамках стратегування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доречно констатувати наявність суттєвого наукового доробку присвяченого тематиці стратегування регіонального та місцевого розвитку. Зокрема йдеться про наукові публікації: Жаліло Я., Снігова О. [3], Кіш Г., Світлинцев О. [5], Зверяков М., Кухарська Н., Клевцевич Н., Шараг О. [4], Банар О., Петренко Н. [1] Левицька О. [7] та ін.

Водночас коло питань пов'язаних із адаптацією системи стратегування регіонального і місцевого розвитку до викликів пов'язаних із загостренням воєнно-політичної ситуації доречно вважати майже недослідженим напрямком. Це пов'язано із тим, що система стратегування як і інші сфери публічного управління в Україні, ще не стикалась із викликами повномасштабної війни. А тому доречними є наукові розвідки за даним напрямком.

З огляду на зазначені вище аргументи, **метою** даної статті є виокремити та охарактеризувати заходи адаптації регіонального та місцевого стратегування соціально-економічного розвитку до умов та викликів, пов'язаних із активною фазою російсько-української війни.

Досягнення визначеної мети обумовило виконання наступних завдань:

1. виокремити рекомендації щодо отримання актуальної інформації щодо одного із основних чинників формування соціально-економічної сфери регіонів та громад – людського капіталу.

2. запропонувати заходи щодо забезпечення інклюзивності процесу стратегування в сучасних умовах.

Результати дослідження. З початку повномасштабного військового вторгнення російської федерації областям заходу України (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька) було завдано значно менше шкоди у порівнянні із регіонами на території яких велись активні бойові дії та здійснювались систематичні обстріли цивільної інфраструктури з боку російських військ. До того ж на території заходу України навіть в умовах активних бойових дій було збережено господарську та ділову активність, яка посилювалась з прибуттям значної кількості ВПО та переміщенням частини підприємств у рамках релокації. Водночас саме захід України прийняв на себе основне навантаження внаслідок вимушених внутрішніх міграцій населення. Відтак як на початковому етапі війни так і зараз гостро постали завдання тимчасового розміщення та створення умов для соціалізації та задовільного рівня життя внутрішньо переміщених осіб (ВПО), задіяння їх людського капіталу для активізації економічної діяльності у регіоні.

До того ж у цьому контексті актуалізувалось питання забезпечення стійкості інфраструктури та об'єктів жит-

лово-комунального господарства громад, підготовки до опалювального періоду, безпеки навколишнього середовища за умов підвищеного навантаження внаслідок різкого збільшення кількості населення та розташування релокованих підприємств, евакуйованого виробництва. Також йдеться і про гарантування безперешкодного постачання та створення необхідних резервів продуктів харчування, засобів гігієни та інших побутових товарів, враховуючи збільшення населення в кожній громаді, на основі відповідної міжрегіональної взаємодії.

Безумовно, з початком визволення окупованих російськими військами територій України відбувся поступовий відтік ВПО на території свого постійного проживання. Проте області заходу України все ще зберігають (і припускаємо, що навіть після закінчення активних бойових дій зберігатимуть) статус центрів притягнення ВПО та релокованих підприємств. В рамках представленої статті умовно позначатимемо їх як *регіони-рецепієнти* – регіони, які є територіями куди переселяються ВПО в межах внутрішньої міграції та де розміщують евакуйоване виробництво, переміщені в рамках релокації підприємства.

Поряд із очевидними перевагами поживлення споживання, господарської та ділової активності, регіони-рецепієнти заходу України отримали перевагу розширеного за рахунок ВПО трудових ресурсного потенціалу, яким необхідно раціонально скористатись. До того ж важливо використовувати цей потенціал ще й в контексті змін в структурі економіки внаслідок програми релокації – сприяти задіяню ВПО на переміщених підприємствах та евакуйованому виробництві. Загалом, для відновлення існуючих та створення нових осередків економічної активності та зокрема задіяння людського капіталу ВПО необхідною є актуальна та цілісна «картина» трудових ресурсного потенціалу регіону з урахуванням наслідків внутрішніх міграцій. Однак наразі комплексна статистика за цим напрямком або не ведеться або є закритою до розповсюдження.

Як зазначають Г. Кіш та О. Світлинцев, однією із складових стратегічного планування є соціально-економічний аналіз, який включає в себе всі важливі аспекти життєдіяльності і розвитку цільового регіону, формує основу для своєчасного виявлення бажаних і небажаних змін в регіоні та прийняття обґрунтованих рішень щодо регіонального розвитку [5, с. 35]. Однією із змінних у ході такого аналізу є трудових ресурсний (трудоий) потенціал регіону – це комплексна оцінка кількісних та якісних характеристик економічно активного населення, що проживає на території регіону [2, с. 361].

Однак на практиці органи державної влади та органи місцевого самоврядування стикаються із певними труднощами в ході комплексної оцінки наявних трудових ресурсів, що пов'язано із умовами воєнного часу. Зазначимо, що офіційно опублікована обласними військовими адміністраціями (ОВА) інформація щодо кількості ВПО на території областей враховує лише тих осіб, що є офіційно зареєстрованими і отримали відповідний статус. Тоді як альтернативні джерела інформації (як-от дані мобільних операторів) свідчать про значно більшу кількість ВПО на території регіонів заходу України.

Наведемо приклад Закарпатської області: згідно офіційної інформації Закарпатської обласної ради, станом на вересень 2022, в Закарпатській області було офіційно зареєстровано близько 155 тис. ВПО, тоді як їх загальна кількість на території області становила понад 400 тис. осіб (згідно інформації Закарпатської ОВА, яка спиралася на дані мобільних операторів). Таким чином, приблизно кожен третій представник ВПО є офіційно зареєстрованим в області. До того ж дані мобільних опе-

раторів можуть бути некоректними, оскільки не враховуються особи, які є представниками міжнародних місій, знаходяться тимчасово на території області, змінили сім'ярку мобільного оператора або мають їх декілька і т. д.

Проте навіть у випадку вірної кількісної оцінки соціальних змін пов'язаних із внутрішніми міграціями виникає ще одне актуальне завдання – оцінка якісних характеристик людського капіталу ВПО (спеціальності, професійних навичок, знань та досвіду тощо), а також їх соціальних настроїв (коротко- та довгострокові плани щодо того щоб залишитись / покинути регіон; бажання купити / оренди житла, відкриття власної справи, оформлення кредиту для цих цілей, влаштування на роботу за відповідною спеціальністю і т. д.).

В даному випадку найбільш дієвим інструментом в отриманні необхідної інформації вважаємо організацію та проведення опитування серед ВПО, а також серед населення регіонів-реципієнтів – місцевого бізнесу, сімейних домогосподарств, волонтерів та активістів щодо їх потреб основних проблем та, що найголовніше, планів. Безумовно, реалізація таких масштабних ініціатив в умовах обмеженості фінансових ресурсів та суттєвого навантаження на бюджети є складним завданням. Водночас для цих цілей можливим є залучення ресурсів міжнародних інституційних донорів та наднаціональних організацій – Міжнародної організації міграції (МОМ), структур ЄС та ін. При цьому ОВА та залучені експерти (фахівці-соціологи, представники українських університетів, науково-дослідних установ, громадських організацій і т. д.) зможуть виконувати координаційні функції в пошуку інтерв'юєрів, організації інформаційного супроводу і т. д.

Для наочності наведемо приклад ініціативи, що запланована до проведення в Закарпатській області (на момент написання статті, жовтень 2022, зазначена ініціатива знаходилась на стадії планування та підготовчих дій). Наразі таке опитування заплановано провести в Закарпатській області за участі Міжнародної організації міграції ООН, НІСД, Закарпатської обласної військової адміністрації. Розглядаючи згадану ініціативу як пілотний проект вважаємо доречним на основі досвіду його реалізації в майбутньому провести аналогічні ініціативи і в інших областях.

Зазначимо, що ефективність використання результатів таких опитувань в рамках стратегування регіонального та місцевого розвитку значно підвищується при задіянні представників експертного та наукового середовища. Відмітимо наступні інструменти задіяння науково-експертного потенціалу регіонів, застосування яких буде доречним при удосконаленні регіонального, місцевого стратегування соціально-економічного розвитку:

- проведення експертних опитувань та дискусій у форматі фокус-груп, із залученням як вітчизняних так і зарубіжних експертів. Можливим є застосування інструментів для дистанційної участі (програмного забезпечення для інтернет-телефонії);

- формування сценаріїв розвитку, включно з використанням методів математичного моделювання. У цьому контексті значимо доцільність проведення оцінки перспектив розвитку регіону в умовах актуальних викликів, із виокремленням та характеристикою основних конкурентних переваг (сильних сторін) та проблемних аспектів розвитку регіону (слабких сторін), загроз, можливостей. Серед методів які доречно застосовувати для цих цілей виділимо методи SWOT-аналізу, PESTEL-аналізу та ін.;

- проведення експертом або групою експертів дослідження за окремою проблематикою та формування за результатами аналітичного документу (-ів) із чіткою реко-

мендаційною частиною. Як приклад можна навести метод підготовки аналітичних записок (оцінок).

Зазначені вище напрямки відображають позицію авторів статті та можуть доповнюватись. Головна ідея виокремлених заходів полягає в залученні широкого кола експертів із різних сфер (економіка, гуманітарна безпека, публічне управління тощо) задля багатостороннього, між-дисциплінарного аналізу актуальної ситуації в регіоні.

Водночас відмітимо необхідність державно-громадської кооперації і в більш широкому сенсі, сприяння інклюзивному управлінню. Погоджуємось із висновками Я. Жаліла та О. Снігової стосовно того, що стратегіям регіонального розвитку має бути притаманна така фундаментальна властивість як *інклюзивність*. Це означає, що вибір механізмів розвитку регіону повинен відбуватись з позицій максимального залучення регіональної спільноти до реалізації завдань стратегії та отримання позитивного результату їх реалізації [3, с. 21]. Однак додамо, що в сучасних умовах такий інклюзивний підхід повинен враховувати і наслідки внутрішніх міграцій населення. На практиці це зокрема означатиме залучення до процесу обговорення / узгодження управлінських рішень представників ВПО (активістів та лідерів громадської думки, волонтерів): (1) формування громадських комітетів у складі представників ВПО; (2) проведення громадських слухань, консультацій між представниками владних інституцій та ВПО з приводу питань участі останніх у забезпеченні вирішення актуальних гуманітарних та економічних проблем; (3) сприяння розвитку публічно-приватного партнерства за участі релокованих підприємств.

Доречно також розвивати мережу зв'язків та контактів між владою та регіональними стейкхолдерами в питаннях сприяння розвитку людського потенціалу та сприяння соціальної адаптації ВПО: університетами, іншими освітніми установами (щодо заходів навчання, підвищення кваліфікації / перекваліфікації ВПО), підприємствами (сприяння працевлаштуванню ВПО, проведення для них стажувань, розвиток кооперації із релокованими підприємствами) та ін.

Переходячи до конкретних пропозицій органам державної влади пропонуємо наступні заходи, які доречно здійснити *Міністерству розвитку громад та територій України спільно з ОВА (зокрема Закарпатською, Івано-Франківською, Львівською, Чернівецькою обласними військовими адміністраціями)*:

1. Проведення консультацій між ОВА та представництвами міжнародних організацій щодо можливості взаємодії в рамках проведення соціологічних опитувань задля оцінки настроїв серед ВПО та місцевого населення регіонів-реципієнтів. Важливо при цьому орієнтуватись на залучення зовнішнього фінансування від міжнародних інституційних донорів. В рамках згаданих заходів доречно залучити фахівців-соціологів, представників наукової спільноти регіону задля фахового супроводу даної ініціативи (формування вибірки, правильного формулювання питань, проведення тренінгів для інтерв'юєрів).

Серед бажаних питань, на які необхідно отримати відповідь:

- Довгострокові плани ВПО щодо того щоб покинути / залишитись на території регіону-реципієнта;
- Можливість повернення на місце постійного проживання;
- Наміри купити / орендувати житло;
- Чи особа працевлаштована, якщо ні то чи має працевлаштуватись, визначення сфери діяльності та бажаної професії для працевлаштування
- Наміри відкриття власного бізнесу / наявність власного бізнесу.
- Які основні потреби та проблемні питання у ВПО тощо.

2. Ініціювання та проведення на рівні регіонів експертних обговорень (до яких доречно залучати як українських, так і зарубіжних експертів) у форматі фокус-груп з метою оцінки кореляції (із урахуванням отриманої статистичної інформації, результатів опитувань) організаційних та фінансових положень регіональної (область) та місцевих (територіальна громада) стратегій розвитку із цілями задіяння в рамках регіональної економіки людського капіталу ВПО, потенціалу релокованих підприємств. На цій основі можливе виокремлення в програмах та стратегіях розвитку положень, які треба коригувати / доповнити.

При формуванні переліку пропозицій щодо змін до стратегій та програм місцевого та регіонального розвитку пропонуємо особливу увагу приділити наступним напрямкам:

- політика підтримки та сприяння швидкій адаптації переміщених підприємств у контексті забезпечення економічної стабільності держави – проведення консультацій із представниками бізнесу регіонів-реципієнтів, а також з місцевою владою суміжних регіонів країн-сусідів ЄС щодо можливостей встановлення транскордонних господарських зв'язків та ділових контактів, використання можливостей для виробничої кооперації; організація прискореної підготовки / перепідготовки кадрів для переміщених підприємств; проведення міжнародних інвестиційних конференцій з метою залучення додаткових ресурсів для функціонування переміщених підприємств і т. д.;

- формування систематизованих реєстрів внутрішньо переміщених осіб у розрізі кваліфікацій з метою сприяння їх працевлаштуванню (на території місць розташування, суміжних громад, або з переселенням) в межах громад або у затребуваних громадами та регіоном видах економічної діяльності;

- здійснення прискореного тренінгового навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб, які зможуть бути задіяні як нові працівники евакуйованих підприємств. Для цього можна залучити вищі та спеціальні навчальні заклади регіонів, асоціації органів місцевого самоврядування, громадські організації, бізнес-асоціації;

- залучення до вирішення економічних та гуманітарних завдань макрорегіону міжнародної співпраці: можливостей транскордонного співробітництва, як-от співпраці в рамках Карпатського євро регіону та європейського об'єднання територіального співробітництва «Тиса», партнерських та побратимських угод, міжнародної технічної допомоги країн Європи, США та Канади, ООН та міжнародних благодійних організацій;

- забезпечення якісного надання публічних послуг на рівні територіальних громад, які приймають евакуйованих осіб з врахуванням значного збільшення чисельності населення, з відповідним додатковим кадровим та матеріально-технічним забезпеченням;

- гарантування безперешкодного постачання та створення необхідних резервів продуктів харчування, засобів гігієни та інших побутових товарів, враховуючи збільшення населення в кожній громаді;

- організація психологічної та освітньої адаптації внутрішньо переміщених осіб, попередження конфліктів між внутрішньо переміщеними особами та місцевим населенням, зокрема шляхом залучення внутрішньо переміщених осіб до процесів самоорганізації життя в приймаючій громаді, реалізації соціально значимих ініціатив.

Висновки. Не дивлячись на важливість формування порядку денного державної регіональної політики на повоєнний (відбудовний) період слід констатувати необхідність планування заходів в соціально-економічній сфері в умовах воєнних дій на частині територій та виходячи із сценарію їх потенційного затягування («війни на виснаження»). Удосконалення стратегування соціально-економічного розвитку регіонів та громад на поточному етапі розвитку Української держави сприятиме напрацюванню механізмів вирішення актуальних гуманітарних проблем та активізації економічної діяльності країни за умов як воєнного та відбудовного періодів, оновленню підходів до політики регіонального розвитку. Зміцнення економічної та гуманітарної спроможності географічно віддалених від зони бойових дій регіонів буде важливим і у повоєнний час, для збільшення стійкості та регіональної збалансованості економіки, пом'якшення негативного впливу гуманітарних проблем, притаманних періоду відбудови зруйнованої житлової та соціальної інфраструктури особливо потерпілих внаслідок бойових дій громад та регіонів.

Задля цього доречним є здійснення заходів в частині комплексної оцінки трудових ресурсів потенціалу регіону (з урахуванням наслідків внутрішніх міграцій), а також актуальної структури регіональної економіки (з урахуванням переміщених в рамках релокації підприємств). Допомогти в отриманні інформації для такої оцінки може соціологічне опитування на території регіона-реципієнта, яке крім того дозволить відслідкувати соціальні настрої ВПО та місцевого населення. Необхідними є також експертний супровід процесу стратегування та відображення у цілях, пріоритетах місцевих та регіональних стратегій розвитку заходів щодо (1) задіяння людського потенціалу ВПО в рамках регіональної економіки, вирішення їх гуманітарних проблем (розселення ВПО, забезпечення їх основних потреб, адаптація до нових умов життя); (2) підтримки переміщених в рамках релокації підприємств, забезпечення обміну інформації між громадами та між регіонами щодо існуючого ресурсного потенціалу, задля визначення перспективних громад для релокації підприємств, а також для вторинного переміщення ВПО у містя, де існує попит на фахівців.

Список використаних джерел:

1. Банар О., Петренко Н. Концепція стратегування в контексті стратегічного та адміністративного управління соціально-економічним розвитком держави. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9128>
2. Гарькава В. Формування трудового потенціалу регіону як основа державної регіональної політики. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Випуск 3 (08). С. 359–362.
3. Жаліло Я., Снігова О. Щодо інституційних засад стратегування регіонального розвитку в Україні. *Стратегія розвитку України*. 2018. № 1. С. 18–22
4. Зверяков М.І., Кухарська Н.О., Клевцевич Н.А., Шараг О.С. Стратегування регіонального розвитку: теорія, методологія, концепція : монографія. Одеський національний економічний університет МОН України. Одеса, 2019. 241 с.
5. Кіш Г., Світлицький О. Компонентний аналіз стратегічного планування розвитку регіону. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 34. С. 34–47.
6. Концепція соціально-економічної адаптації Львівщини до умов воєнного стану і стратегічних напрямів економічного відродження на післявоєнний період. URL: <https://doc.drohobych-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>

7. Левицька О. Стратегування соціоекологічного розвитку карпатського регіону України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/896>

References:

1. Banar O., Petrenko N. (2021) *Koncepciya strateguvannya v konteksti strategichnogo ta administratyvno upravlinnya social'no-ekonomichnym rozvytkom derzhavy* [The concept of strategic planning in the context of strategic and administrative management of socio-economic development of the state]. *Efektivna ekonomika*, no. 8. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9128>
2. Garkava V. (2017) *Formuvannya trudovogo potencialu regionu yak osnova derzhavnoyi regionalnoyi polityky* [Labor potential of the region as the basis of the state regional policy]. *Shidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya*, vol. 3 (08), pp. 359–362
3. Zhalilo Y., Snigova O. (2018) *Shhodo instyucijnyx zasad strateguvannya regionalnogo rozvytku v Ukrayini* [The Institutional framework of regional development strategy in Ukraine]. *Strategiya rozvytku Ukrayiny*, vol. 1, pp. 18–22.
4. Zvyeryakov M.I., Kuxarska N.O., Klevcevykh N.A., Sharag O.S. (2019) *Strateguvannya regionalnogo rozvytku: teoriya, metodologiya, koncepciya* [Strategic planning of regional development: theory, methodology, concept]. Odesa: Odesa I. Mechnykov National University. (in Ukrainian)
5. Kish G., Svitlynec O. (2021) *Komponentnyj analiz strategichnogo planuvannya rozvytku regionu* [Component analysis of strategic planning of the region development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 34, pp. 34–47.
6. *Koncepciya socialno-ekonomichnoyi adaptaciyi Lvivshhyny do umov voyennogo stanu i strategichnyx napryamiv ekonomichnogo vidrodzhennya na pisylyavoyennyj period (2022)* [The concept of socio-economic adaptation of Lviv region to the conditions of war time state and strategic directions of economic revival for the postwar period]. Available at: <https://doc.drohobych-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
7. Levyczka O. (2021) *Strateguvannya socioekologichnogo rozvytku karpatskogo regionu Ukrayiny* [Strategic planning of socio-ecological development of the Carpathian region of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 33. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/896>

ADAPTATION OF REGIONAL AND LOCAL DEVELOPMENT STRATEGY TO MILITARY AND POLITICAL CHALLENGES

Summary. The article is devoted to issues of improving the strategizing of socio-economic development of regions and communities in the conditions of current military-political challenges associated with the full-scale invasion of the Russian Federation. On the example of the western region of Ukraine, the main directions of adaptation of regional and local development programs and strategies to the conditions of the economic and humanitarian consequences of hostilities are identified and characterized. In particular, the need to assess the current economic potential of the regions, taking into account the consequences of internal population migrations, the results of the relocation of enterprises, and the implementation of measures to promote the use of the human potential of internally displaced persons for the development of the regional economy, is argued. Measures for the normative consolidation of relevant provisions in programs and regional and local development strategies are proposed. The barriers that prevent in practice the effective adaptation of the regional development strategic priorities outlined in the programs and strategies of local and regional development to the current conditions and challenges are indicated: lack of up-to-date information, insufficient level of inclusivity of management, situational interaction with the expert environment. In the framework of the article, the argumentation is based on the assumption that the military actions are of a long nature (the «war of attrition» scenario), and after the end of military actions, a long period of time (until the restoration of infrastructure, reconstruction of the housing stock, demining, and other measures) of IDPs and relocated enterprises will not be able to return to the territory of their permanent residence. The necessity of searching and revealing of new competitive advantages of the western regions of Ukraine under the current situation is justified, namely: (1) use of the consequences of internal migration of IDPs, which significantly increased the labor resource potential of the western regions of Ukraine; (2) the results of the relocation program, which contributed to changes in the structure of the regional economy and the creation of new economic activity and business activity centers.

Key words: strategizing, inclusiveness, regional and local development, internally displaced persons, relocated enterprises.